

DRUMUL BISERICILOR MEDIEVALE
KÖZÉPKORI TEMPLOMOK ÚTJA

SÁRKÖZÚJLAK

református templom

Biserica reformată din LIVADA

Sárközújlak református templomát Szatmár megye legjelentékenyebb középkori keletkezésű falusi templomai közé sorolják. Az átalakítások ellenére az épület nagyrészt megőrizte gótikus jellegét. Építetőjeként Meggyesi Móric országnagy feleségét, Báthory Zsuzsannát nevezik meg, aki a hagyomány szerint 1450 táján emelte az istenázat. A település 1339-ben jelenik meg először okleveleinkben, de mivel Szatmárban Sárköz és Szamos elötttaggal két Újlak is létezik, a falvak középkori emlékeit igen nehéz elkülöníteni. Egy Uylak nevű

település 1334-1335-ben bizonyosan szerepel a pápai tizedjegyzékben. Újlak lakossága valamikor 1556 előtt csatlakozott a kálvini irányzathoz s rövidesen a nagybányai egyházmegye része lett. A XVII. századtól nagyrészt református vallású kisnemesek birtoka volt, akik állandóan támogatták az egyházzat. Templomát 1621-ben és 1647-ben renoválták, majd a következő században 1779-ből és 1797-ből tudunk nagyobb felújításról. Kissé tömzsi arányú harangtornyát 1811-ben emelték.

The reformed church of Livada is one of the most significant village churches of Satu Mare county, built in the Middle Ages. Despite the restorations, the building retained its Gothic style. It is said that, according to the tradition, Zsuzsanna Báthory, the wife of ban Móric Meggyesi, had the church built in 1450.

The village was first mentioned in our documents in 1339, but in Sătmăr there were two villages called Újlak having as prefix Sárköz- and Szamos-, so it is hard to decide which village was mentioned. A village called Uylak was definitely mentioned in the record of Papal Tithe of the years 1334-1335.

Biserica reformată din Livada se află printre cele mai importante biserici sătești ridicate în Evul Mediu. În ciuda transformărilor, clădirea și-a păstrat în cea mai mare parte caracterul gotic. Tradiția o menționează pe Suzana Báthory, soția dregătorului Mauriciu Meggyesi, ca fiind ctitorul ei, iar anul construirii ar fi fost 1450. Așezarea apare pentru prima dată în diplome în 1339, însă deoarece în județul Satu Mare există două localități Ujlak, men-

tionările medievale ale celor două sate sunt extrem de greu de diferențiat. O așezare cu numele de Uylak figurează în registrele de dijmă papală din anii 1334-1335. Localitatea s-a format pe câmpia cuprinsă de Someș și de Tur, la nord-est de Satu Mare și a constituit moșia strămoșească a familiei Ujlaki. Locuitorii din Livada au adoptat religia calvină în jurul anului 1556, parohia de aici devenind în scurt timp parte a protopopiatului de Baia Mare.

The village is located north-eastward to Satu Mare, built on the plain between the Tur and Someș rivers. The population of Újlak had already joined Calvinism before 1556 and it shortly became the part of the Presbytery of Baia Mare.

From the 17th century on, Újlak was owned by the Protestants of the lesser nobility, who have been continuously patronizing the church. Its church was renovated in 1621 and 1647 and also in the following century, in 1779 and 1797. The slightly bell tower was erected in 1811.

A méreteivel tiszteletet parancsoló templom falai törökőből készültek, míg műrészletei faragott kőből. Téglalap alaprajzú hajójához kelet felől nyolcszög-záródású szentély csatlakozik. Az épületet a hajó nyugati és keleti sarkain átlós, a hosszanti falak mentén merőleges kétosztatú támpillérek ölelik körbe; a szentély is hasonló támokkal erősítették meg.

A szentély északi falához hajdan sekrestye is csatlakozott, ezt az ide illő támpillér hiánya, illetve az északi falban elfalazott szemöldökgyámos sekrestyeajtó és a régi bolthajtás magasságában a fal elvékonyodása bizonyítja. A sekrestyekapura a középkorban évszámot vésték be, amely az 1407-öt

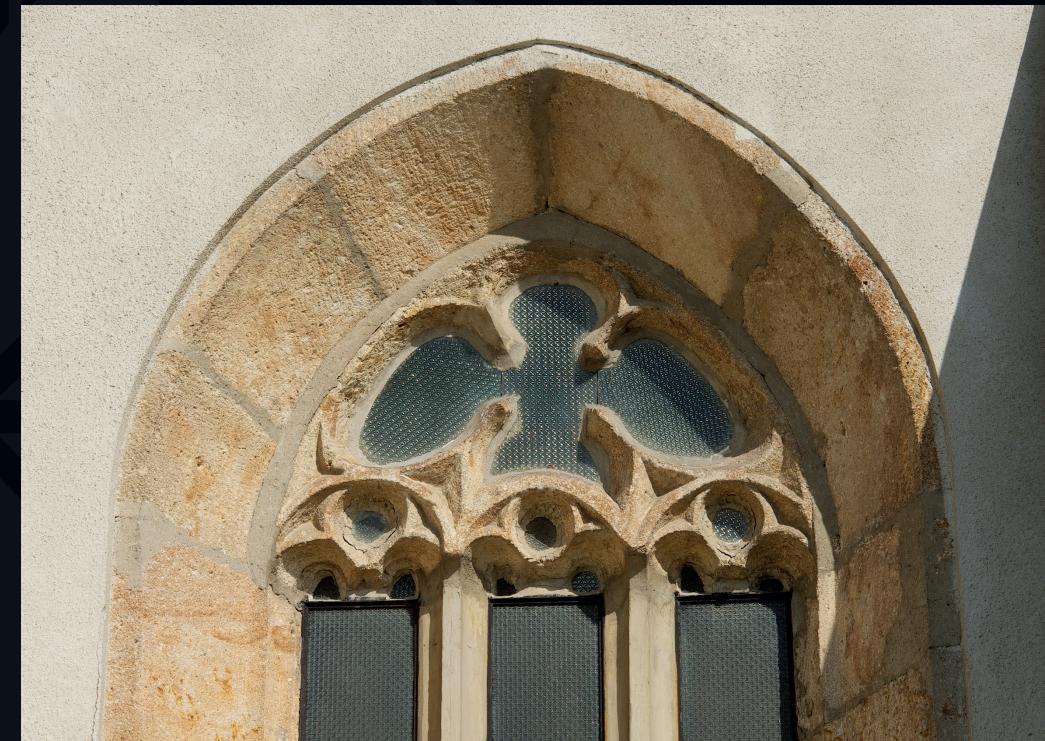
vagy 1457-es évet jelöli. A nyugati homlokzat dísze a csúcsíves, gazdagán tagolt bélletű kapuzat, amelyen félpálcatagok, félhomorlatok, körtetagok és vékony rézsűk váltják egymást.

A hajó déli homlokzatát csúcsíves, rézsű bélletű, változatos formájú méművekkel díszített ablakok szabdalják, a középső támpillér mellett pedig egy szemöldökgyámos befalazott ajtó található. A hajó északi falán nincs nyílás, a szentélyt viszont déli falán két, dél-keleti oldalán pedig egy csúcsíves háromosztatú ablak töri át. A hajót a szentélytől elválasztó csúcsíves diadalív rézsű gúla alakú lábazatra metsződnek.

Din secolul al XVII-lea a fost în principal proprietate a unor mici nobili, care au sprijinit biserică și în momente dificile. Clădirea bisericii a fost renovată în 1621 și în 1647, iar din secolul următor avem informații despre intervenții de reabilitare mai semnificative din 1779 și 1797. Clopotnița cu învelitoare din șindrila a fost ridicată în 1811. Biserică care impune respect prin dimensiunile sale, are

ziduri din piatră spartă, în timp ce detaliile sculpturale și profilate sunt din piatră cioplită. Configurația volumetrică este formată dintr-o navă de plan dreptunghiular și un cor cu încidere octogonală. Clădirea este flancată la colțuri de contraforți aşezăți în diagonală pe colțurile apusene și răsăritene ale navei, și perpendicular de-a lungul zidurilor longitudinale.

Having a dimension which commands respect, the church has got a stone foundation and its walls were also made of broken stone while its tectonic and decorative elements were made of ashlar. The nave's ground-plan is rectangular and an octagonal apse is annexed to it. The nave has diagonal buttresses on the western and eastern sides while the longitudinal walls have perpendicular buttresses, which embrace the building; the apse was also

fortified with similar support. Once, a sacristy was annexed to the northern wall of the apse, and this is proved by the lack of the buttress which would fit here, by the sacristy door with a lintel over it in the, closed-off in the northern wall of the sanctuary, and by the taper of the wall at the height of the old vault. The year was carved on the sacristy's portal in the medieval period, which can be 1407 or 1457.

A szentély északi oldalán előkerültek egy lefaragott szentségház maradványai, délkeleti falán pedig egy kisebb méretű kőkeretes, szamárhátíves záródású fülke, melyet szentségtartóként használtak, mellette pedig egy szegmensíves záródású ülőfülkét bontottak ki nemrég, az épület helyreállításakor. A szentély két boltszakaszos. Nyugati fele egyszerű, bordás keresteboltzat, a keleti fele bonyolultabb rajzolatú.

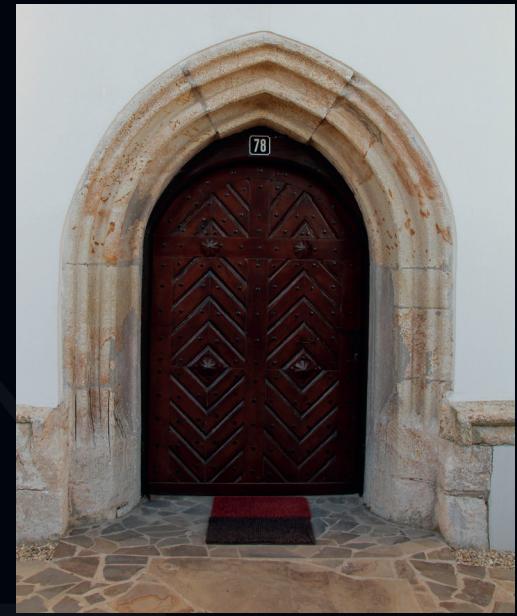
A teljes boltozat pajszokkal díszített tagolatlan tölcsérkonzolokon nyugszik, kivéve az északi és déli fal egy-egy indítását, ahol a bordák egy-egy erősen megkopott büsztből ágaznak ki. A boltozatnak két záróköve is van. A keletin egy címerpajzs látható, melyen virágzó ágon álló, átlótt nyakú madár figyelhető meg, a nyugatin pedig egy 1899-es felirat utal egy helyreállításra.

În evul mediu, de zidul nordic al corului era adosat și o sacristie, azi păstrându-se doar portalul cu linteou drept pe console, ce poartă incizat anul 1407 sau 1457.

Elementul determinant al fațadei apusene îl reprezintă portalul cu terminație în arc frânt, cu ambrăzură cu numeroase retrageri, ale căror profilatură este compusă din baghete, cavete și listeluri.

Fațada sudică a navei este străpunsă de ferestre ogivale, cu ambrăzuri oblice și traforuri complexe, iar lângă contrafortul din mijloc se află o un portal gotic înzidit, cu linteou pe console. Pe zidul de miazănopte al navei nu există goluri, însă pereții corului prezintă trei ferestre cu terminație în arc frânt, tripartite. Arcul triumfal cu închidere ogivală este teșit la muchii și la nașteri prezintă baze de formă piramidală.

The western facade has got a lancet arched portal spanned by a richly banded archivolt, on which is decorated with half billers, pear profiles and thin splays. The southern facade of the nave is fragmented with lancet windows spanned by archivolt and decorated with traceries and near the middle buttress a closed-off door with a lintel above it can be found. On the southern portal there are pear profiles and splays.

The northern wall of the nave has not got any opening, but the apse has got two triple lancet windows on its southern wall and one on the south-western wall. In the interior of the church the lancet arched chancel arch made of ashlar is impressive, and its splay crosses the pyramidal plinth. On the northern side of the apse, the remains of a sawn-off tabernacle were found. On the south-eastern wall we can see a smaller, stone framed, accoladed niche which was used as a tabernacle, and near this a segmental arched sedilia was excavated recently, during the restoration. The sacristy is covered with a double-cell vault.

A templom építése szempontjából datáló adat lehet a sekrestyejtón szereplő évszám, annak az 1457-es olvasata, az épület több építészeti elemének formája ugyanis ebben az időszakban terjedt el a középkori Magyarországon. Sárközújlak birtokosai hajdan az Újlakiak voltak, a templomban látható madaras zárókő az ő címerük ábrájával azonosítható.

Pe latura nordică a corului au ieșit la iveală și resturile tabernacolului cu suprafață buceardată. Pe peretele sud-estic au fost identificate o nișă cu ancadrament de piatră cu închidere cu arc în acoladă, și o sedilie cu terminație în segment de arc. Boltă corului este formată din două travei, cea vestică în cruce iar cea estică cu o boltă în rețea. Nervurile se

A templomépület 2011-2014 között teljeskörű helyreállításon esett át, melynek eredményeképpen teljesen új bútorzatot kapott, középkori faragott elemei pedig a vakolatrétegektől kibontva és megtisztítva, eredeti állapotukban láthatók.

Din punctul de vedere al datării bisericii, cifra ce figurează pe ușa sacristiei, poate fi considerată ca relevantă, în interpretarea ei ca fiind din 1457, cel puțin forma și detaliile mai multor elemente arhitectonice și sculpturale ale edificiului s-au răspândit în Ungaria medievală tocmai în această perioadă de mijloc al secolului XV. În ce privește scutul heraldic al cheii de boltă, acesta poate fi identificat

The western part is simple, groined cross vault, while the eastern is more complex. The whole vault is based on funnel-shaped consoles, decorated with shields, except two consoles on the northern and southern part, where the ribs spring out of two rusty busts. The vault has got two corner stones: On the eastern there is a shield with a coat of arm on it, on which a bird, with its neck shot, is standing on a branch with flowers, and on the western one the inscription "1899" refers to the restoration. The year carved on the sacristy door can be the year of the building, namely 1457: many of the ar-

chitectural elements of the building became widespread in Hungary during that period. The coat of armour on the shield, illustrating a bird, can be easily explained, because the proprietor of Livada was the Újlaki family and the illustration on the cornerstone can be identified with their coat of armour.

The building of the church was entirely resorted and the process ended in 2014. As a result, new furniture was established and the thanks to the removal of the plaster, the carved medieval elements can be seen in their original look.

